

HUIS VOOR KLOKKENLUIDERS

De Tweede Kamer
t.a.v. Bureau Woordvoering Kabinetsformatie
Postbus 20018
2500 EA Den Haag

Contactpersoon: Danielle van Essen
Telefoon: 06 –15126971
E-mail: info@huisvoorklokkenluiders.nl

Den Haag, 28 maart 2024

Onderwerp: Betere bescherming melders van een vermoeden van een misstand

Geachte heer Dijkgraaf,
Geachte heer Van Zwol,

Nederland kan meer doen om de positie van melders van een vermoeden van een misstand te beschermen en te zorgen voor een veilige meldomgeving. We zien wekelijks berichten – van de academische wereld, de omroepen en de culturele sector, tot de overheid, de zorg en de zware industrie – over situaties die onwenselijk zijn. Werkgevers blijken nog lang niet altijd doordrongen te zijn van het belang van en hun plicht om te zorgen voor een veilige meldomgeving en het correct behandelen van melders die in het maatschappelijk belang hun vinger durven opsteken. Het Huis voor Klokkenluiders (hierna het Huis) vraagt uw aandacht voor het grote belang van effectieve bescherming van en steun voor mensen die in verband met hun werk een misstand vermoeden en willen melden. Om hun betere bescherming te kunnen bieden is een snelle uitwerking van de toegezegde bevoegdheden van het Huis noodzakelijk.

Wij vragen de wetgever bovendien om in het stelsel van externe meldkanalen het Huis een bijzondere, centrale verantwoordelijkheid te geven.

Eén van de stappen die van een nieuw kabinet – waaraan thans onder uw leiding wordt gewerkt - wordt verwacht, is het presenteren van een aantal wijzingen en aanvullingen op de Wet bescherming klokkenluiders, medio dit jaar. In het bijzonder verdient de regelgeving voor de toegezegde sanctiebevoegdheid van het Huis naar onze mening aandacht van de formerende partijen.

Het beroep op het Huis neemt toe. Het aantal adviesverzoeken is in 2023 met meer dan de helft toegenomen en er is een even grote toename te zien in het aantal werkgevers dat het Huis om informatie vraagt. Ook raadplegen steeds meer mensen de website van het Huis. Dit weerspiegelt de toenemende aandacht voor integere omgangsvormen en sociale veiligheid op de werkvloer en het tegengaan van grensoverschrijdend gedrag (discriminatie, pesten, seksueel).

Als Huis voor Klokkenluiders (een ZBO met 25 medewerkers) voeren we drie kerntaken uit:

1. Adviseren van mensen die een werkgerelateerde misstand van maatschappelijk belang vermoeden en daarvan melding hebben gedaan of overwegen te doen. Zo nodig zetten we ook in op het verkrijgen van gespecialiseerde steun voor melders, psychosociaal of juridisch, of versterken we anderszins hun veerkracht.
2. Het onderzoeken van mogelijke benadeling van melders ('bejegeningsonderzoeken') en het onderzoeken van vermoedens van misstanden, voor zover daarvoor niet een andere autoriteit, inspectie of overheidsdienst aan de lat staat.
3. Versterken van kennis over een veilige meldcultuur bij werkgevers en de samenleving.

Een betere bescherming van melders vraagt om versterking van het wettelijke kader; het Huis heeft tanden nodig en een herkenbare, centrale rol bij de bescherming van klokkenluiders in Nederland.

"Personen die voor een overheidsorganisatie of private organisatie werken of met een dergelijke organisatie in contact staan in het kader van hun werkgerelateerde activiteiten, zijn vaak als eerste op de hoogte van dreigingen of schade voor het algemeen belang die zich in die context voordoen. Door inbreuken op het Unierecht die schadelijk zijn voor het algemeen belang te melden, handelen dergelijke personen als "klokkenluiders", en spelen zij daarbij een sleutelrol bij het onthullen en voorkomen van dergelijke inbreuken, en bij het beschermen van het maatschappelijke welzijn. Vaak echter weerhoudt vrees voor represailles potentiële klokkenluiders ervan melding te maken van hun bezorgdheid of vermoedens."¹

Versterking wettelijk kader

Op 18 februari 2023 is de Wet bescherming klokkenluiders (Wbk) in werking getreden. Daarmee werd de EU-klokkenluidersrichtlijn uit 2019 (2019/1937) geïmplementeerd. Bij amendement heeft de Tweede Kamer het Huis de bevoegdheid gegeven om werkgevers te sanctioneren als zij geen verplicht intern meldkanaal in hun organisaties hebben, als zij melders benadelen vanwege hun melding, of aanbevelingen van de afdeling Onderzoek van het Huis niet opvolgen. Deze bevoegdheid sluit aan bij de EU-richtlijn. Het is belangrijk dat het Huis, als hoeder van de wet, die handhavende en sanctionerende bevoegdheid snel krijgt. Dankzij het genoemde amendement is dat wettelijk geregeld. Wij pleiten ervoor de betreffende bepalingen daadwerkelijk snel in werking te laten treden. Maar ook zou er gehandhaafd moeten kunnen worden als het gaat om andere bepalingen uit de wet over de positie van melders: de betrouwbaarheid van hun melding, de mogelijkheid anoniem te melden, het verbod op zwijgbedingen. De wet mag immers niet vrijblijvend zijn.

Sterk centraal stelsel

De EU-richtlijn voorziet in een stelsel van zogeheten bevoegde autoriteiten. Die autoriteiten hebben de taak om, als extern meldkanaal, meldingen van misstanden te ontvangen en volgens vastgestelde regels te behandelen. In Nederland zijn die bevoegde autoriteiten de toezichthouders ACM, AFM, AP, DNB, IGJ, NZA, ANVS en het Huis voor Klokkenluiders. Het is van groot belang dat de bevoegde autoriteiten adequaat en eenduidig meldingen opvolgen en zo nodig onderzoeken. Het Huis vindt het daarbij essentieel dat er een sluitend stelsel wordt gevormd waarin melders zich verzekerd weten van toegang tot een plek om veilig te melden. Het Huis wil zich inzetten om voor de externe meldkanalen een uniforme werkwijze te bevorderen bij de bevoegde autoriteiten en daarbij de kwaliteit van het gehele stelsel bewaken. Klokkenluiders zouden geen spoorzoekers moeten zijn. Het past bij de visie van het Huis om een centrale rol te spelen als aanjager en verbindende schakel in een dergelijk stelsel van de bevoegde autoriteiten in hun rol van extern meldkanaal. Voor het Huis is het belangrijk om hiervoor een wettelijke grondslag te krijgen. Het Huis kan zijn maatschappelijke impact vergroten wanneer het een rapporterende rol kan uitoefenen over de werking van het stelsel als geheel en in verband daarmee de bevoegdheid heeft om informatie op te vragen bij bevoegde autoriteiten. Zo kan ook door de minister en de Tweede Kamer worden gecontroleerd of het stelsel om klokkenluiders in Nederland te beschermen adequaat

¹ Richtlijn EU 2019/1937, inzake de bescherming van personen die inbreuken op het Unierecht melden - preambule

werkt. Wij vragen de wetgever voor zo een centrale en rapporterende rol voor het Huis een grondslag in de wet op te nemen.

Bredere taak Huis

Het Huis werkt aan het bevorderen van veilige meldomgevingen. Het Huis ziet het als zijn taak om in bredere zin maatschappelijke ontwikkelingen die van belang zijn voor een adequate bescherming van (potentiële) klokkenluiders te signaleren en te agenderen. Zoals het signaleren van onvolkomenheden in de organisatie van een veilige meldomgeving in bepaalde sectoren of rondom specifieke kwetsbaarheden voor bepaalde groepen medewerkers. Zo wil het Huis naast zijn taak voor individuele klokkenluiders een grotere maatschappelijke bijdrage leveren om misstanden tijdig aan het licht te laten komen. Het is van belang dat de wetgever deze bredere taakopvatting van het Huis onderschrijft en steunt.

De Tweede Kamer heeft in december 2022 een motie aangenomen over de inrichting van een steunfonds – juridisch, psychosociaal – voor klokkenluiders. Wij zijn blij dat die dankzij samenwerking tussen het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, de Raad voor de Rechtsbijstand en het Huis 1 februari jl. van start is gegaan. Juridische bijstand wordt nu beproefd op basis van een begrotingsvoorziening bij het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties. Met onder meer Slachtofferhulp Nederland wordt verder ten behoeve van psychosociale ondersteuning samengewerkt. Het is belangrijk dat de wetgever zich er voor inzet dat deze voorzieningen voor juridische en psychologische ondersteuning voor klokkenluiders die daadwerkelijk bijstand behoeven, laagdrempelig en ruimhartig zijn en blijven.

Bij de genoemde, voor medio 2024 aangekondigde wijziging van de WbK vraagt het Huis, samengevat, om ook de volgende zaken aandacht en ondersteuning te geven:

- Het snel in werking laten treden van de nieuwe bepalingen in de Wet bescherming klokkenluiders betreffende de handhavende en sanctionerende bevoegdheden voor het Huis voor Klokkenluiders ten aanzien van alle verplichtingen uit de wet.
- Het Huis wil naast zijn taak voor individuele klokkenluiders een bredere maatschappelijke bijdrage leveren om misstanden tijdig aan het licht te laten komen en tekortkomingen te signaleren; de wetgever zou deze signalerende rol opvatting kunnen onderschrijven en ondersteunen.
- Voor een centrale rol van het Huis in het stelsel van de bevoegde autoriteiten is het belangrijk dat hiervoor een wettelijke grondslag wordt gecreëerd.
- De voorzieningen voor juridische en psychologische ondersteuning voor klokkenluiders verdienen het om laagdrempelig en ruimhartig te zijn en te blijven.

“Klokkenluiders zijn van immens belang voor de Nederlandse rechtsstaat. Door hen komen grootschalige fraude, mensenrechtenschendingen, corruptie en meer grote misstanden van bijvoorbeeld hun werkgevers aan het licht. Deze misstanden kunnen door hun meldingen snel worden aangepakt. Deze nobele taak staat in schril contrast met de manier waarop zij vaak worden behandeld. Vaak krijgen zij te maken met ernstige represailles vanwege hun melding, zoals ontslag, schorsing, bedreigingen en pesterijen. Daarom is het van groot belang dat klokkenluiders bescherming krijgen tegen deze represailles en dat snel en effectief opvolging wordt gegeven aan hun meldingen.”²

² Initiatiefnota van het lid Omtzigt over voorstellen ter aanmoediging van het melden van misstanden en ter verbetering van de bescherming van klokkenluiders, kamerstuk 36079, vergaderjaar 2021-2022 - Samenvatting

Onze samenleving is gebaat bij mensen die hun vinger durven opsteken en opstaan tegen misstanden – die mensen verdienen bescherming en hulp. Dit versterkt een veilige meldcultuur en komt ten goede aan de hele samenleving. Het Huis heeft zich de afgelopen jaren ingezet voor de bescherming van individuele klokkenluiders en het vergroten van het bewustzijn over het belang van een veilige meldomgeving. Dit zal het Huis ook de komende jaren blijven doen. Met versterkte wetgeving en sanctiebevoegdheden voor het Huis kan het deze rol nog effectiever en bovendien op bredere schaal in de samenleving vervullen.

Het Huis voor Klokkenluiders wenst u succes met uw opdracht. Het meent dat één van de vele uitdagingen waar de samenleving voor staat, is om mensen die in ons aller belang een misstand durven melden daadwerkelijk terzijde te staan. Voor een gesprek daarover zijn wij altijd beschikbaar.

Hoogachtend,

Namens het bestuur
van het Huis voor Klokkenluiders
Wilbert Tomesen, voorzitter